

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Београд, 5. децембар 2013.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ **Карактеризација и мотивација ликова у
романима Џозефа Конрада, кандидаткиње Наташе Тучев**

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1) Датум и орган који је именовао комисију:

24. јун 2013, Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду

2) Састав комисије:

1. др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област
Енглеска и америчка књижевност (2006), Филолошки факултет у
Београду;
2. др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област
Енглеска и америчка књижевност (2004), Филолошки факултет у
Београду;
3. др Александра Јовановић, ванредни професор за ужу научну област
Енглеска и америчка књижевност (2013), Филолошки факултет у
Београду

2. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Наташа Тучев рођена је 17. марта 1968. године у Београду. Дипломирала је 1991. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду (Катедра за енглески језик и књижевност). Магистрирала је 1999. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, одбранивши рад под насловом *Виђење поезије у стваралаштву Шејмаса Хинија 1965-1985*. Године 2010. уписала је докторске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Од 1995. године ради на Департману за англистику Филозофског факултета Универзитета у Нишу, најпре као асистент-приправник, а од 2000. године као асистент за предмет Англо-америчка књижевност 20. века.

3. БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

1. *Unutrašnji emigrant: Poetika Šejmase Hinija*, Altera, Beograd, 2011, 215 str.
2. "Lavirinti Džona Barta: Poetički stavovi u zbirci *Izgubljen u kući smeha*" (prvi deo), *Sveske*, br. 107, 2013, str. 49-54.
3. „Kada se mi mrtve probudimo: Unutrašnji rascep i mogućnost zaceljenja u stvaralaštvu Adrijen Rič“ (sa Milenom Kostić), *Genero*, br. 16, 2012, str. 105-115.
4. „*Prezreni na svetu* Franca Fenona u književnoj obradi Keril Čerčil“, *Ulaznica*, br. 233, 2012, str. 75-86.
5. „Šta *Beovulf* govori savremenom čitaocu: Tumačenje Dž. R. R. Tolkina“, *Jezik, književnost, komunikacija – zbornik radova*, Filozofski fakultet, Niš, 2012, str. 192-128.
6. "“His Brother’s Keeper”: Marlow as a Herald of Change in *Lord Jim*” in *Challenging Change: Literary and Linguistic Responses*, ed. Vesna Lopičić and Biljana Mišić Ilić, Cambridge Scholars Publishing, Cambridge, 2012, pp. 111-118.
7. „Elementi popularne kulture u drami *Shopping and Fucking*“, *Sveske*, br. 100, 2011, str. 78-88.
8. "Anonymous Heroes: Nationalism and Identity in Svetlana Broz's Good People in an Evil Time“, in *Identity Issues: Literary and Linguistic Landscapes*, ed. Vesna Lopičić and Biljana Mišić Ilić, Cambridge Scholars Publishing, Cambridge, 2010, pp. 13-21.
9. „Planetarna zajednica u delima etičkih kritičara“, *Jezik, književnost, globalizacija – Zbornik radova*, Filozofski fakultet, Niš, 2009, str. 347-357.
10. „Putokazi Daga Hamaršelda“, *Ulaznica*, br. 213, 2008, str. 113-123.
11. "The Poetry of Political Prisoners: Flora Brovina and Phyllis Coard“, *Jezik, književnost, politika – Zbornik radova*, Filozofski fakultet, Niš, 2007, str. 247-257.
12. "The Left Hand of God: Revolution and Spirituality in Ian McEwan's *Black Dogs*“, *Interkatedarska konferencija anglističkih katedri – zbornik radova*, Filozofski fakultet, Niš, 2007, pp. 371-381.
13. "The Grammatical Fiction: Self vs. Subject in Arthur Koestler's *Darkness at Noon*", *Facta Universitatis*, 4/1, 2006, pp. 61-70.
14. „Neprijatelj bez lica: ideološka i umetnička percepcija Drugog“, *Philologia*, br. 4, 2006, str. 165-171.
15. "The Knife, the Sting and the Tooth: Manifestations of Shadow in *The Lord of the Rings*“, in *Reconsidering Tolkien*, ed. T. Honegger, Walking Tree Publishers, Zollikofen, 2005, pp. 87-105.
16. "A Migrant Solitude: Poetry and Transcendence in Heaney's *Station Island*“, Multimedialverlag Slobodan Valovic, Maintal, 2004.
17. "Non Serviam: Umetnik, zajednica i kognitivni okvir", *Godišnjak za Anglistiku*, br. 1/1, Filozofski fakultet, Niš, 2004, str. 177-178.
18. "Alienated Lives: Having as a Dehumanizing Mode of Existence in Caryl Churchill's *Owners*“, *Facta Universitatis*, 2/9, 2002, pp. 341-348.

19. "Takers and Makers: Heaney's View on Two Poetic Modes", *Facta Universitatis*, 2/7, 2000, pp. 191-200.
20. "Jezik i preskriptivni mitovi", *Ovdje*, br. 355, 1998, str. 56-61.
21. "Hamlet Viljema Šekspira u prevodu V. Živojinovića i A. Petrovića", *Gradina*, 1-2, 1997, str. 117-129.

4. ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидаткиње, Комисија је закључила да кандидаткиња Наташа Тучев испуњава све услове за израду дисертације.

5. ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложен др Зоран Пауновић, редовни професор Филолошког факултета, Одсек за англистику. Библиографија проф. Зорана Пауновића, поред осталог, обухвата и следеће радове, блиско повезане с тематиком којом у својој докторској дисертацији намерава да се бави Наташа Тучев:

1. *Istorija, fikcija, mit (Eseji o angloameričkoj književnosti)*, Geopoetika, Beograd, 2006, 215 str.
2. Džejms Džojls, *Uliks* (prevod, komentari i pogovor), prvo izdanje CID, Podgorica, 2001; drugo izdanje Geopoetika, Beograd, 2003.
3. *Gutači blede vatre (Američki roman Vladimira Nabokova)* Prosveta, Beograd, 1997, 400 str.
4. "Tmina i svetlost *Srca tame*" (pogovor knjizi: Džozef Konrad, *Srce tame*), Stilos, Novi Sad, 2002, str. 177-209.
5. "Glasovi epohe", *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, knjiga 52 (2004), sveska 1, Novi Sad, 2004, str. 226-228.

Комисија сматра да проф. др Зоран Пауновић испуњава све услове за ментора докторске дисертације Наташе Тучев.

1. ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

1) Оцена формулације назива тезе (наслово):

Комисија закључује да је радни назив тезе „Карактеризација и мотивација ликова у романима Џозефа Конрада“ прикладан, и да добро репрезентује суштину предложеног истраживања.

2) Оцена предмета (проблема) истраживања:

Предмет истраживања предложене докторске дисертације јесу све оне компоненте у структури Конрадових романа које учествују у карактеризацији и мотивацији његових књижевних ликова. Рад ће покушати да укаже на имплицитне поетичке ставове Џозефа Конрада из којих произлази његов приступ обликовању ликова и мотивисању њихових поступака; али исто тако, и на шири књижевноисторијски контекст и културне и друштвене околности у којима се овај стваралачки процес одвијао.

Књижевни опус Џозефа Конрада, истакнутог енглеског романописца пољског порекла, настао је крајем 19. и почетком 20. века. Са становишта стилске периодизације, то је раздобље у коме у англофоној прози слаби утицај реалистичког (викторијанског) романа и јављају се први зачеци модернизма као књижевног правца који ће суштински преобразити романескну форму. Џозеф Конрад се, уз Хенрија Џејмса, обично посматра као транзициона фигура у овом периоду; при том се може тврдити да управо оне особености стила и наратије због којих се он сматра претечом модернизма играју важну улогу и у његовом обликовању књижевних ликова. Наиме, једна од најзначајнијих иновација у Конрадовој прози јесте одбацивање конвенције о свезнајућем аутору и приказивање радње кроз вишеструке субјективне перспективе. Наратори у Конрадовим романима не пружају нам објективне чињенице, већ личне импресије и запажања, тако да читав ток радње, а самим тим и ликове о којима говоре, пратимо кроз призму њихове свести и менталних процеса. Конрад је такође и родоначелник импресионистичког метода у књижевности, чији је најважнији циљ, како сâм објашњава у чувеном предговору за роман *Црна са „Нарциса“*, „да вас наведем да видите“ (Conrad 1984). Ова ауторова тенденција да не каже, већ да прикаже, долази до изражаја и на плану карактеризације, где се ликови често уводе на сцену јаким импресијом. Приповедачи у Конрадовим романима бивају фасцинирани неком особом из разлога који ни сами не могу јасно да схвате (као што је Марло фасциниран Керцом у *Срцу таме* или Џимом у роману *Лорд Џим*); управо ова фасцинација производи наратију кроз коју приповедач, ређајући асоцијативно епизоде и сећања, покушава себи и својим слушаоцима да објасни шта је то што га привлачи у лику о коме говори. Конрадове моралне и психолошке преокупације, које су нашле свој израз у портретисању унутрашњег живота ликова, такође ће бити предмет проучавања у раду. Вирџинија Вулф је писала да се „људски карактер променио у децембру 1910. године“ (Woolf 1966); на основу романа Џозефа Конрада, могло би се тврдити да се променио и неколико деценија раније – или бар, да се од Конрада на овамо битно мења начин на који књижевност промишља људску психу и несвесно. Лик симболичног двојника, „тајног сапутника“, „млађег брата“, преступника или отпадника према коме протагониста мора морално да се одреди често се јавља у Конрадовим романима да драматизује унутрашњи расцеп и искуство психолошке кризе. У овом раздобљу, концепција личности суштински се мења у још једном смислу – у пољуљаном уверењу писаца да могу објаснити своје ликове кроз њихову интеракцију са друштвом. Док је за књижевнике 19. века појединац увек био *zoön politikon*, друштвено биће које се може тумачити као производ окружења, јунак

модернистичког романа постаће епитом егзистенцијалне усамљености, „инкогнито“, никад до краја сазнатљив у својим психолошким дубунама. На такав закључак наводе и Конрадова дела: у роману *Лорд Џим*, упркос бројним приповедачима који сведоче о протагонисти, он остаје налик на „гвоздену кутију по којој ударамо чекићем у узалудном покушају да схватимо чега има унутра“ (Conrad 1994).

На психолошком плану, још једна од препознатљивих Конрадових тема је разлика између свесне и несвесне мотивације лика, што је тесно повезано и са ауторовим увидима о људској склоности ка самообмани. Примере самообмане налазимо у случају Керца у *Срцу таме* или Чарлса Голда у *Нострому*. С тим у вези, Конрад проблематизује и представу о „сентиментализму“ на којој се, у прози 19. века, често заснивала мотивација књижевних ликова. Сентиментализам, као наводна склоност да се делује из алтруистичких и филантропских побуда, појединим Конрадовим ликовима служи само као маска иза које се заправо крију материјални интереси и еготизам.

Ликови у Конрадовим романима биће проучавани у дијахроној перспективи, што се пре свега односи на развојни пут самог аутора, његових уметничких ставова и погледа на свет, као и на особености књижевног периода у коме ствара. Међутим, ово проучавање требало би употпунити елементима контекста. Наиме, пошто се богато животно искуство Џозефа Конрада (политичка превирања у родној Пољској, емиграција и живот професионалног поморца) одразило на многе аспекте његовог дела, било би оправдано, у извесној мери, користити и биографски приступ. С друге стране, када је реч о општим друштвеним и историјским приликама, важно је размотрити процес реификације који, према теоријама културних материјалиста, почетком 20. века резултује губљењем вере у мит о индивидуалном, аутономном субјекту. Суштински заокрет у модернистичким поетикама у односу на претходни период – од објективног ка субјективном, од интересовања за друштво ка интересовању за унутрашњи живот појединца, као и тенденција да портрет књижевног лика буде пре свега портрет свести – све то представља, по мишљењу Фредрика Џејмсона (Jameson 1982) симболичан чин стварања „утопијске компензације“ као противтеже свеprisутној психичкој фрагментацији и постварењу које доноси модерно доба. Утицај ове духовне климе на ликове у Конрадовим романима такође би био истражен у предложеном раду.

3) Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидаткиња је приложила темељно сачињену прелиминарну библиографију коју чине 44 библиографске јединице:

1. Armstrong, P. (1987). *The Challenge of Bewilderment: Understanding and Representation in James, Conrad and Ford*. Ithaca: Cornell University Press.
2. Armstrong, P., ed. (2005). *Heart of Darkness: Norton Critical Edition*. London: Norton.
3. Berthoud, Jacques. (1987). *Joseph Conrad: The Major Phase*. Cambridge: CUP.

4. Bloom, Harold, ed. (1992). *Marlow (Bloom's Major Literary Characters Series)*. New York: Chelsea House Publishers.
5. Bloom, Harold, ed. (1987). *Joseph Conrad's Lord Jim: Modern Critical Interpretations*. New York: Chelsea House Publishers.
6. Dryden, L. (2000). *Joseph Conrad and the Imperial Romance*. Houndmills: Macmillan.
7. Guerard, A. J. (1967). *Conrad the Novelist*. New York: Atheneum.
8. Hampson, R. (2000). *Cross-Cultural Encounters in Joseph Conrad's Mallay Fiction*. New York: Palgrave.
9. Hay, E. K. (1981). *The Political Novels of Joseph Conrad*. Chicago: University of Chicago Press.
10. Kaplan, C. M., P. Mallios and A. White, eds. (2005). *Conrad in the Twenty-First Century*. New York: Routledge.
11. Knowles, Owen and G. M. Moore. (2001). *Oxford Reader's Companion to Conrad*. Oxford: OUP.
12. Levenson, M. (1991). *Modernism and the Fate of Individuality: Character and Novelistic Form from Conrad to Woolf*. Cambridge: CUP.
13. Meyers, J. (2001). *Joseph Conrad: A Biography*. New York: Cooper Square Press.
14. Momčilović, Branko. (1974). *Pisma Džozefa Konrada: Evolucija jednog pogleda na svet*. Neobjavljena doktorska disertacija. Beograd.
15. Panichas, G. A. (2007). *Joseph Conrad: His Moral Vision*. Macon: Mercer University Press.
16. Paunović, Zoran. (2006). „Džozef Konrad: Složena kardiologija tame“. *Istorija, fikcija, mit: Eseji o anglo-američkoj književnosti* (str. 34 – 40). Beograd: Geopoetika.
17. Peters, J. G. (2006). *The Cambridge Introduction to Joseph Conrad*. Cambridge: CUP.
18. Said, Edward. (1966). *Joseph Conrad and the Fiction of Autobiography*. Cambridge, MA: Harvard UP.
19. Stape, J. H., ed. (1996). *The Cambridge Companion to Joseph Conrad*. Cambridge: CUP.
20. Schnauder, L. (2009). *Free Will and Determinism in Joseph Conrad's Major Novels*. Amsterdam: Rodopi.
21. Sherry, N., ed. (1997). *Joseph Conrad: The Critical Heritage*. London and New York: Routledge.
22. Spittles, B. (1992). *Joseph Conrad: Text and Context*. London: Macmillan.
23. Tučev, Nataša. (2012). “‘His Brother's Keeper’: Marlow as a Herald of Change in *Lord Jim*”. In Lopičić, V. and B. M. Ilić, eds. *Challenging Change: Literary and Linguistic Responses*. (pp. 111 – 119) Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
24. Warner, O. (1976). *Joseph Conrad*. Harrow: Longman.
25. Watt, Ian. (1979) *Conrad in the Nineteenth Century*. Berkeley: University of California Press.
26. Watt, Ian. (2003). *Essays on Conrad*. Cambridge: CUP.
27. White, A. (1993). *Joseph Conrad and the Adventure Tradition: Constructing and Deconstructing the Imperial Subject*. Cambridge: CUP.

III Опште-теоријске студије:

1. Bahtin, Mihail. (1991). *Autor i junak u estetskoj aktivnosti*. Prev. A. Bandnjarević. Novi Sad: Bratstvo-Jedinstvo.
2. Bahtin, Mihail. (1989). *O romanu*. Prev. A. Bandnjarević. Beograd: Nolit.
3. Bradbury, Malcom and J. McFarlane, eds. (1991). *Modernism: 1890-1930*. London: Penguin.
4. Bradbury, Malcom. (1989). *The Modern World: Ten Great Writers*. Harmondsworth: Penguin.
5. But, Vejn. (1976). *Retorika proze*. Prev. B. Vučićević. Beograd: Nolit.
6. Eagleton, Terry. (1970). *Exiles and Emigres: Studies in Modern Literature*. London: Chatto & Windus.
7. Forster, E. M. (1971). *Aspects of the Novel*. Harmondsworth: Penguin.
8. Frye, Northrop. (1979). *Anatomija kritike*. Prev. Giga Gračan. Zagreb: Naprijed.
9. James, Henry. (1948). *The Art of Fiction and Other Essays*. New York: Oxford University Press.
10. James, Henry. (1934). *The Art of the Novel: Critical Prefaces*. London: Charles Scribner's Sons.
11. Jameson, Fredric. (2007). *The Modernist Papers*. London: Verso.
12. Jameson, Fredric. (1982). *The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symbolic Act*. Ithaca: Cornell University Press.
13. Josipovici, Gabriel. (2010). *What Ever Happened to Modernism?* London: Yale University Press.
14. Leavis, F. R. (1954). *The Great Tradition*. New York: Doubleday & Company.
15. Lukacs, Georg (1963). *The Meaning of Contemporary Realism*. Trans. John and Necke Mander. Pontypool: Merlin Press.
16. Marković, Vida. (1972). *Podeljena ličnost: Dezintegracija ličnosti u engleskom romanu dvadesetog veka*. Prev. S. Ignjačević. Beograd: Nolit.
17. Milošević, Nikola. (1965). *Negativan junak*. Beograd: Vuk Karadžić.
18. Stevenson, Randall. (1992). *Modernist Fiction: An Introduction*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
19. Trilling, Lionel. (1967). *Beyond Culture: Essays on Literature and Learning*. Harmondsworth: Penguin.
20. Van Ghent, Dorothy. (1953). *The English Novel*. New York: Rinehart.
21. Volek, Rene i Ostin Voren. (1991). *Teorija književnosti*. Prev. A. Spasić i S. Đorđević. Beograd: Nolit.
22. Williams, Raymond. (1961). *Culture and society: 1780-1950*.
23. Williams, Raymond. (1974). *The English Novel: From Dickens to Lawrence*. St Albans: Paladin.
24. Willson, E. (1979). *Axel's Castle: A Study in the Imaginative Literature of 1870-1930*. Glasgow: Collins.

4. Циљеви истраживања, план рада, методе и очекивани резултати

Циљ предложене тезе јесте да истражи Конрадов специфичан приступ карактеризацији и мотивацији књижевних ликова, имајући у виду особености

његовог опуса у целини, као и особености књижевноисторијског периода и друштвених и културних прилика у којима је стварао.

Очекује се да ће предложени рад потврдити следеће хипотезе:

- Уметничко обликовање ликова у Конрадовим делима произилази из његовог стила и приступа нарави, а сви ови елементи конституишу ауторову имплицитну поетику чија је начела могуће издвојити и формулисати на основу анализе самих романа.
- У стваралаштву Џозефа Конрада, као весника и претходника модернизма, препознају се бројне карактеристике овог књижевног правца, и могуће је показати како његов приступ карактеризацији кореспондира са погледом на свет и општим уметничким ставовима модерниста.
- Карактеризација и мотивација Конрадових ликова обележене су, с друге стране, и одређеним представама наслеђеним из претходног периода (из традиције реалистичког/викторијанског романа), али их је аутор проблематизовао и прилагодио својим уметничким циљевима.
- Ликови у романима Џозефа Конрада рефлектују ауторове психолошке и моралне преокупације, које се истовремено могу довести у везу и са општим културним и друштвеним приликама на прелазу из 19. у 20. век.

Крајњи циљ истраживања је да укаже на изузетну уметничку вредност књижевних ликова у романима овог класика енглеске књижевности, чије стваралаштво, са сменом књижевно-критичких праваца, увек побуђује нова интересовања научне заједнице и иницира даља проучавања. Предложени рад могао би да послужи као основа за будућа истраживања Конрадовог опуса на овим просторима, док би по својим опште-теоријским одредницама могао да допринесе и разумевању феномена књижевног лика у делима других аутора.

Након прикупљања предложене литературе, прву фазу у раду представљала би анализа опште-теоријских извора, а затим и примарних извора, Конрадових романа, уз консултовање других видова Конрадовог стваралаштва (приповедака, есеја, предговора и преписке са савременицима), као и студија и научних радова посвећених овом аутору. Потом би се прешло на преиспитивање почетних претпоставки кроз анализу ликова и Конрадовог поступка карактеризације у појединачним романима. Након тога би уследила синтеза анализираних примера и извођење закључака, чиме би истраживање било заокружено.

Предложени рад састојао би се, оквирно, од следећих целина:

У првом делу рада био би изложен критички преглед опште-теоријских студија у циљу што свеобухватнијег разумевања појмова карактеризације и мотивације књижевног лика. При том би највише пажње било посвећено теоријама које се баве индивидуализованим књижевним ликом, карактеристичним за роман од 19. века на овамо. У уводним поглављима такође би био утврђен књижевноисторијски контекст, као и ванкњижевне чињенице значајне за истраживање (ауторова биографија и подаци о општим друштвеним и историјским приликама).

Потом би уследила поглавља посвећена појединачним романима, то јест, анализи репрезентативних ликова у њима и наративних техника којима их Конрад дочарава. Иако би романи били анализирани у засебним поглављима, хронолошким редоследом, рад би истовремено тежио да успостави аналогии међу ликовима различитих романа и на тај начин их додатно осветли. Крајњи исход ових аналогича могао би да буде покушај извођења типологије Конрадових ликова у закључном делу рада. Приликом структурирања рада такође треба имати у виду чињеницу да се поједини ликови појављују у више романа.

На крају би, на основу изведених анализа, били формулисани закључци и указано на могућности даљег проучавања Конрадовог стваралаштва.

2. ЗАКЉУЧАК

На основу наведених података о кандидаткињи, Комисија закључује да је Наташа Тучев подобна за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија закључује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области англофоне књижевности.

На основу наведених података о ментору, Комисија закључује да је др Зоран Пауновић подобан за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидаткиње Наташе Тучев и предложене теме докторске дисертације „Карактеризација и мотивација ликова у романима Џозефа Конрада“, а да се за ментора именује др Зоран Пауновић, редовни професор Филолошког факултета у Београду.

др Зоран Пауновић, ред. проф.

др Радојка Вукчевић, ред. проф.

др Александра Јовановић, ванр. проф.

